

הלכות שבת סימן שכו

באר הגולה 324

יא מִרְחֵץ (לא) שִׁטְמוּ נִקְבֵּי מַעֲבֵי-שֶׁבֶת, לְמוֹצָאֵי-שֶׁבֶת (ט) (לב) רוֹחֵץ בּוֹ מִיָּד. שֶׁאֵבֵל אִם לֹא סָתְמוּ נִקְבֵּי, אֶף-עַל-פִּי (לג) שִׁמְאָלֵיו הוֹחֵם בְּשֶׁבֶת, צָרִיף לְהַמְתִּין לַעֲרֹב בְּכָדִי שִׁיַּעֲשֶׂה, לְפִי שֶׁאֲסוּר לַעֲשׂוֹת בּוֹ, גִּזְרָה (לד) שֶׁמָּא יִחְתֶּה בְּגִתָּהּ: **יב** תֹּאסוּר לְכַנֵּס לְמִרְחֵץ (לה) אֶפְלוּ לְהוֹצִיעַ. (ו) וְיֵשׁ אוֹמְרִים דֹּאֲפֵלוּ לַעֲבֹר בְּמִרְחֵץ (לו) בְּמָקוֹם שֶׁיִּכְוֹל לְהוֹצִיעַ אֶסְרוֹ (יז) וְיֵשׁ: **יג** אֵינִי שִׁינְיָאֵל וְאֵינִי-יְהוּדִים דְּרִים בֵּה וְיֵשׁ בֵּה מִרְחֵץ רוֹחֵץ (יח) בְּשֶׁבֶת, (יח) אִם רַב אֵינִם-יְהוּדִים מִתָּר לְרַחֵץ בֵּה בְּמוֹצָאֵי-שֶׁבֶת מִיָּד, וְאִם רַב יִשְׂרָאֵל (לט) אוֹ אֶפְלוּ מִחֲצָה עַל מִחֲצָה, אֲסוּר לְמוֹצָאֵי-שֶׁבֶת (מ) עַד כְּדֵי שִׁיַּחֲמֵם:

שכז דיגי סיכה בשבת, ובו ד' סעיפים:

א אֶחָד־שֶׁשׁ בְּמִתְנִי לֹא סוֹף (א) שֶׁמֶן וְחֻמְץ, אֵבֵל סָף הוּא (ב) שֶׁמֶן לְבָדוּ, אֵבֵל לֹא בְּשֶׁמֶן-וָרֵד, מְשוּם (ג) דְּמוֹקְחָא מִלְתָּא (ד) דְּלַרְפּוֹאָה קָא עֲבִיד. בְּיָאֵם הוּא מָקוֹם שֶׁמְצוּי בּוֹ שֶׁמֶן-וָרֵד וְרִיחָה בְּגִי-אֲדָם לְסוֹכּוֹ אֶפְלוּ בְּלֹא רְפוּאָה, מִתָּר: הִגָּה וּבְמָקוֹם שֶׁאֵין נִוְהֵגִין לְסוֹף בְּשֶׁמֶן כִּי אִם לְרְפוּאָה, (ד) בְּכָל (ז) שֶׁמֶן אֶסְרוֹ (בֵּית יוֹסֵף): **ב** (ח) סָכִין וּמִשְׁמָשִׁין לְהַנְאִתוֹ (י) יַעֲלִי-יָדֵי שְׁנוּי, דִּהְיָנוּ שֶׁשֶׁף וּמִשְׁמָשׁ בִּיחָד; וְלֹא יִמְשָׁשׁ (י) בְּכַח אֵלָא בְּרַפְיוֹן יָדִים: **ג** (יח) אֵינִי מְגַדְרִין (ט) בְּכָלִי (א) (י) הַעֲשׂוּי

באר הגולה

(א) דְּלַרְפּוֹאָה. וְכָל מִלִּי דְּלַרְפּוֹאָה אֲסוּר מְשוּם גִּזְרָת שְׁחִיקַת סְמִינִים, כִּמְשִׁי (ב) סָכִין שְׁכַח: (ג) שֶׁמֶן אֶסְרוֹ. וּמִשְׁנֵה כְּתֹב בְּשִׁי"ג דֹּאסוּר לְסוֹף הִרְאֵשׁ שֶׁשֶׁשׁ בּוֹ חֲטָטִין: (ד) הַעֲשׂוּי. וְאִמְרִינוּ בְּמָקָר דָּאֵם הִיָּה לוֹ מַגְנִיזַת הַמִּתְחַד לְשֶׁבֶת שָׂרִי, וּמִזָּה נִהְיָ הַבְּתוּלוֹת לְהוֹיֹת לָהֶם כְּלִי מִשְׁעָר חֲדָר הַמִּתְחַד לְשֶׁבֶת.

משנה ברורה

וְעֵינִי בְּסִפּוֹר תַּפְאֶרֶת-יִשְׂרָאֵל שֶׁכְּתֹב, דְּבִרְיָתוֹ שֶׁלֵּנוּ שֶׁהִיא רַחֵם, לְכַלֵּי עֲלָמָא אֲסוּר מְשוּם מִמְחָקִי, וּכְעֵינִי מִה דְּאִיתָא לְעֵנִין שֶׁעָנָה בְּסִימֵן שִׂיר סֵעִיף יֵא, עֵין שֶׁם, וְכֵן מְצֵאתִי בְּסִפּוֹר דְּבִרְיָמֵנִים בְּשֶׁם הַמַּעֲשֶׂה-רַחֵם בְּפֶקֶד כֹּב מִהֲלֻכוֹת שֶׁבֶת דִּין יָג, דְּהוּא מְבַרַח וּמְחַמֵּק וְהוּא אֲבִי-מִלְכָּה וּפְסִיק רִישָׁא כּוֹ, וְהוּא פְּשׁוּט, וְיֵשׁ לְהַנְדִּיר הָעֵם עַל זֶה מֵאֵד, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וְלִבְדּוּ כָּל זֶה, מִשְׁמַע בְּרִשְׁיִי דֶּף נַעֲמֹד בְּדִבְרֵי מִשְׁרֵי הַשְּׁעָר, וְכֵן קָטֵב הַרְ"ן, וְכֵן הוּא מְנַהֵג כָּל יִשְׂרָאֵל לְהַמְתִּיר בֵּה: **יא** (לא) שִׁטְמוּ נִקְבֵּי. אוֹתָן נִקְבִּים שֶׁמִּרְחֵץ מִתְחַמֵּם עַל דִּיקוֹן, שֶׁהָאֵד נִסְקָת מִבְּחוּץ מִתְחַמֵּי. וְאוֹתָן בְּתֵי חֶרֶף (יט) שֶׁמְחַמֵּמִין אוֹתָן מִתְחַמֵּמִין, וְעַל הַנִּקְבִּים יֵשׁ קַצְרוֹת בְּרָזָל אוֹ סְחִימָת אֶבֶן, (כ) נִוְהֵגִין בּוֹ הִמָּר לְפִתְחֵן בְּשֶׁבֶת: (לב) רוֹחֵץ בּוֹ מִיָּד. שֶׁהִי לֹא נִתְחַמֵּם בְּשֶׁבֶת. וְאִם סָפֵק אִם הִיָּה פְּקִיד נִקְבֵּי, עֵין לְעֵיל בְּסִימֵן שְׁכַח סֵעִיף ז: (לג) שִׁמְאָלֵיו הוֹחֵם בְּשֶׁבֶת. עַל-יָדֵי שִׁטְמוֹ בּוֹ עֲצִים בְּעֶרְבֵי-שֶׁבֶת (כד) מִבְּעוֹד יוֹם: (לד) שֶׁמָּא יִחְתֶּה בְּגִתָּהּ: וְכֵינִי שֶׁאֲסוּר תְּחִיל לַעֲשׂוֹת בּוֹ, לְפִיכָף צָרִיף לְהַמְתִּין לְמוֹצָאֵי-שֶׁבֶת בְּכָדִי שִׁיַּעֲשֶׂה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה בּוֹ בְּפֶעַם אַחֲרָת, שֶׁלֹּא יִסְתֵּם נִקְבֵּי וְיִבְאֹד לִידֵי חֲתוּי [חֲוִישׁ]: **יב** (לה) אֶפְלוּ לְהוֹצִיעַ. מִפְּנֵי (כז) עוֹבְרֵי עֲבָרָה, שֶׁהִי רוֹחֵץ בְּחֻמֵּי שֶׁהוֹחֵמוֹ מִבְּעוֹד יוֹם וְאִמְרוּ מִזִּיעִין אֲנַחְנוּ, לְפִיכָף אֲסוּר גַּם הוֹצִיעַ. וְאִם אֵינוֹ מִתְחַבֵּר לְהוֹצִיעַ מִתָּר לְדַעַה זוֹ, (כג) אֶפְלוּ אִם הִמְרָחֵץ קִטְן דְּנִפִּישׁ הִבְלָה שְׁבוּדָאֵי יָדֵי: (לו) בְּמָקוֹם שֶׁיִּכְוֹל לְהוֹצִיעַ. הִנֵּנוּ (כד) שֶׁמִּרְחֵץ קִטְן דְּנִפִּישׁ הִבְלָה וּמִזִּיעַ, אֲסוּר אֶף-עַל-פִּי שֶׁאֵינוֹ מִכּוֹן לְכָף. וְלִדְעָה זוֹ, הַעוֹלֵץ מִבֵּית הַטְּבִילָה וְלִבְדּוּ שֶׁיִּנְיָ בְּגִדֵּיהֶן בְּמִרְחֵץ בְּשֶׁבֶת צְרִיכִין לְזַהֵר שֶׁלֹּא לְשַׁחֵט הַרְבֵּה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִבְאֹד לִידֵי יָדָהּ, וּבְלִילָה שֶׁמִּרְחֵץ חֵם מֵאֵד אֶפְשָׁר לְזַהֵר בֵּה. וְלִעֲנֵן טְבִילַת נָשִׁים, צָרִיף לִזְמַר שֶׁשִּׁמְכוּ בַּעַת הַחֶרֶץ עַל דַּעַה רִאשׁוֹנָה: **יג** (לז) בְּשֶׁבֶת. נִרְאֶה דְּלִכְבוֹתָא נִקְט, דֹּאֲף שֶׁבֶת גּוֹפָא מִסְתַּמָּא רוֹחֵץ בּוֹ אֵינִם-יְהוּדִים, כֵּינִי שֶׁבְּמוֹצָאֵי שֶׁבֶת רוֹחֵץ בּוֹ רַב יִשְׂרָאֵל, כִּי חֲמֻמוֹהוּ בְּסוֹף יוֹם הַשֶּׁבֶת אֲדַעְתָּא דִּישְׂרָאֵל מִתְחַמֵּי: (לח) אִם רַב אֵינִם-יְהוּדִים וְכוּ'. אֵין תְּלִיז בְּרִב תְּרַגּוּם: 1 סבון.

שער הציון

וְיֵא דְּנִקְט 'יָדִי, אוֹתָא דְּמִלְתָּא, כְּלָשׁוֹן הַמִּדְּכִי: (יט) שֶׁשֶׁשׁ שְׁנֵי תְּדָרִים זֶה עַל זֶה וְיֵשׁ נִקְבִּים בְּהַקְנָה הַמְּתוּחָה, כְּדֵי שֶׁשֶׁשִּׁיקוֹ הַמְּתוּר לְמִשָּׁה וְיִתְחַמֵּם הַחֶרֶץ הַמְּתוּחָה וְיִנְסֵם הַחֵם דְּרָף הַנִּקְבִּים לְחֶרֶץ הַעֲלִיזוֹ, וְנִוְהֵגִין בּוֹ הִמָּר, שֶׁאֵינוֹ דוֹמֶה לְמִרְחֵץ, שֶׁשֶׁם הוֹחֵם הַמֵּם וְכָל אֲשֶׁר בְּמִרְחֵץ מִן הָאֵשׁ הַנְּסוּק מִתְחַמֵּי, מִה שֶׁאֵין בּוֹ הָאֵשׁ שֶׁנֶּקֶם חֵם בְּעֲלָמָא נִקְנֵם מִן הַחֶרֶץ הַהוּא, וְדָמִי לְמִי שֶׁפּוֹתֵחַ חֶרֶץ הַחֵם לְחֶרֶץ צוֹנֵן: (כ) מְגִנְאֲבָרִים בְּשֶׁם אֲנָה: (כא) הַרְ"ן: (כב) גְּמָרָא: (כג) בֵּית יוֹסֵף: (כד) טוֹר: (כה) פְּשׁוּט: (כו) כֵּן נִרְאֶה פְּשׁוּט דְּתַלְמִי לְפִי הַעֵת: (כז) טוֹר. וְאִם יֵשׁ שֶׁשֶׁשׁ שֶׁשֶׁשׁ לֹא עֲבָרֵי הַרְבֵּה וְאֶפְשָׁר שֶׁחֲמֻמוֹהוּ מִשְׁחָשָׁה, יֵשׁ לְתַלּוֹת לְהַקְלִיל⁽³³⁾ לְפִי דַּעַת הַמְּקַלֵּין הַזֵּל, וּבֵית-יוֹסֵף הַשְּׁמִיט זֶה, דְּהוּא פּוֹסֵק בְּדַעַת הַמְּחַמְמִירִין לְמַעְלָה: (כח) מִשְׁנֵה שֶׁם, וּמִשְׁמַע דֹּלָא בְּעֵינֵן שִׁיַּחֲמֵם בְּשִׁיחֵם בְּשִׁלְמוֹת: (כט) אֵלִיָּה בְּכָה: (צ) וְשִׁי: (ד) אֲחֻרָּיִם: (ז) אֵלִיָּה בְּכָה: (ח) וְשִׁי: (י) תּוֹסְפוֹת יוֹם-טוֹב: (י) וְשִׁי: (י) וְהוּא בְּמִגְנֵן אֲבָרָתָהּ וְעַלֵּית-שֶׁבֶת: (ט) הִנֵּנוּ לְהַתְחַבֵּר בֵּה.

הלכות שבת סימן שכו

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ל]

דבכרית ש'לנו ש'היא ר'ה, ל'כלי ע'למא א'סור מ'שום מ'מח'ק'.

(32) ולענין שימוש בסבון נוזלי, כתב הקצות השלחן (סי' קמו ברה"ש טוף ס"ק לב) שאף על פי שתוך כדי השימוש בו נעשה הסבון לקצף, אין בכך משום איסור מוליד [או נולד], משום שהקצף אינו נדון בדבר שיש בו ממש, הואיל ולאחר שעה נמס הוא במים או מאליו, ולפיכך מותר להשתמש בו בשבת, וכן כתב הגר"ש אלישיב (קובץ תשובות ח"א סי' לח) שכבר התירו את הדבר. ואף אם הסבון הנוזלי סמיך, דעת הגר"ש אלישיב (ארחות שבת ח"א פי"ז הע' מ) שמוותר להשתמש בו. אכן בשו"ת אגרות משה (אריח ח"א סי' קיג) כתב שאף שהרבה נהגים להתיר להשתמש בסבון נוזלי, מ"מ ראוי להחמיר בזה, משום שהוא מתפשט ונעשה ממנו קצף יותר ממה שהיה בתחילה, יש בכך משום חשש ממחך. ודעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"א פי"ד ס"ק ב) שכיון שלא התבאר בשו"ע לעיל (סי' שיד סי"א) מה השיעור והגבול של דבר עב שיש בו איסור ממרח, יש להחמיר בסבון נוזלי עבה קצת.

[שעה"צ ס"ק מז]

ש'ש לו ע'בדים ת'ר'ה וא'פ'ר ש'חממהו מ'ש'ש'קה, ו'ש ל'תלות ל'הקל' (33).

(33) וכשיש כמה אמבטיות, ורק אחת מהם החממה על ידי העבדים לצורך השר לאחר השבת, והשאר הוחמו בשבת, דעת הגר"ש אויערבך (שולחן שלמה ס"ק יג) שאין להתיר את השימוש באמבטיות כמו שמתירים דבר שהוא ספק אם נעשה בשבת, אלא מאחר ויש כאן אמבטיות שוראי החממו בשבת המעורבות עם אמבטיה שהוחממה משחשיכה, הרי זו תערוכת של איסור דרבנן, וצ"ע אם אפשר להקל בכל אמבטיה ואמבטיה.

סימן שכו

דיני סיקה בשבת

[משנ"ב ס"ק א]

ג'ז'ה מ'שום ש'חיקת סמ'נים ד'אסור מ'ן ה'תו'ה מ'שום טו'ח'.

(1) ותורפה שאינה נעשית על ידי שחיקת סממנים, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ד פ"ט ס"ק ב) שאם הדרך לעשותה ע"י שאר מלאכות, כגון בישול וכיו"ב, גם היא בכלל הגזירה שלא להתרפאות בה, שמה יבוא לעשות מלאכה.

[משנ"ב ס"ק ב]

ד'גם ד'ר' ת'ב'יא'ים ל'סוף או'תו ו'לא מ'נ'ר ש'הוא ל'רפוא'ה'.

(2) ואם מערב בשמן דבר הנותן ריח, כתב לעיל (סי' קכח ס"ק כג) לגבי נטילת ידי הכהנים במים המעורבים בשמן הנותן ריח, שאם עירב את השמן במים מערב שבת, אפשר לסמוך על דעת המקילים, אף שמוליד ריח בידיים, וצ"ע מקורו מהשערי תשובה, ושם (ס"ק ח) הביא משרית גינת ורדים (א"ח כלל א סי' טז) ושו"ת חכם צבי (סי' צב) שנקטו להקל לתת ברשם על כל הגוף, וכן נוהגות הנשים לתת ברשם על גופן בשבת וגם אנשים נוהגים לתת ברשם על גופן למנוע ריח רע (ארחות שבת). אכן לגבי יריט כתב לקמן (סי' תקיא ס"ק כז) שאסור ליתן ביום טוב דבר המריח לתוך מים כדי שיריחו. ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ו סי' כו) לא היקל ליתן ברשם אלא רק על ידי, משום שהידיים עסקניות הן ואין הריח מתקיים בהן.

ולשטוף את הפה במי פה, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' קלו)

שמותר, מפני שמותר להוליד ריח בגוף, אך לתת מי פה במים על מנת לשטוף בהם את פיו, כתב (שם) שאסור, מפני שבכך מוליד ריח במים. מאידך, דעת הגר"ש אויערבך (שש"כ פי"ד הע' קב) שאם לא הכין מי פה מבעוד יום, יש להקל לערבם במים, מפני שמטרת העירוב אינה ליתן בהם ריח, אלא לדללם כדי שיהיו בריכוז נמוך יותר. וראה מה שכתבנו עוד לעיל (סי' שכב ס"ק יח).

[משנ"ב ס"ק ז]

ש'ש ב'ו ת'ט'ט'ין' (וכו'), א'סור ל'סוף ב'ש'מ'ן ב'מ'דינ'ות'ינו' (וכו'), ו'ה'י נול'ד'.

(3) ואשה הרוצה לטוך שערה בשמן המועיל לשערות, דעת הגר"ש אויערבך (שש"כ פי"ד ס"מ"ח) שמותר, ומ"מ תשתמש רק במעט שמן, וגם תיזהר שלא לשפוך כמות גדולה של שמן במקום אחד, ולהעבירו ממקום למקום בשערותיה, כי יש בזה איסור סחיטה.

(4) ואם נותן את השמן מחוץ למכה, והוא שותת ויורד עליה, כתב לקמן (סי' שכב ס"ק עז) שמותר, כיון שאין מוכח שהוא לרפואה. ובגמרא מכה, דהיינו שכבר אין בה צער, והוא סך לתענוג בלבד, כתב לקמן (שם ס"ק ע) שמותר לטוך בשמן אף במדיניותו. ומשום כך דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ד פ"ט ס"ק לו), שמותר לטוך ידיו בשמן כדי שלא יתיבשו, שאין זה ניכר שעושה לרפואה, וכן מותר לטוך תינוקות בשמן, שכך היא הדרך בהם.

וסיכה בשמן כדי למנוע גירויים בעור, דעת הגר"ש אויערבך (שש"כ פ"ד הע' סה) שמסתבר שזה נחשב כרפואה ואסור, ואין זה דומה לסיכה בגמרא מכה שאינה אלא לתענוג.

(5) ואיסור ממרח, דעת הגר"ש אויערבך (שש"כ פ"ג הע' נח) שאין שייך בזה, כיון שאין איסור ממרח אלא כשהדבר שמורחים בו נשאר גלוי מחוץ לגופו, והוא רוצה להחליקו על גבי גופו, משא"כ כאן שהוא רוצה להבליע את החלב והשומן בתוך גופו, ולכך אינו אסור אלא משום נולד. וראה מה שכתבנו לקמן (סי' שכב ס"ק עא).

[משנ"ב ס"ק ה]

ת'נ'נ' ש'ס'כ'ין ב'ש'מ'ן ו'מ'ש'ש'ש'ין ב'י'ד ע'ל כ'ל ה'גוף ל'הנ'א'ה'.

(6) וגם בומן הזה שאין דרך הבריאים לטוך, דעת הגר"ש אויערבך (שולחן שלמה ס"ק ד) שמ"מ מותר לבריא לטוך להנאתו, כמבואר בשו"ע לקמן (סי' שכב ס"ז) שמותר לבריאים לאכול להנאתם דברים שאינם מאכל בריאים.

[משנ"ב ס"ק ז]

ד'ל'ת'ר'מ'ב'ם מ'ת'ר כ'ל ש'א'ינו מ'כ'נ'ן ל'הכ'יא ע'צ'מו ע'ל-ד'ר'י'ה ל'י'ד ו'צ'ה'.

(7) וכתב בבית"ל שם (ד"ה כרי) בשם הא"ר, שלדינא יש לפסוק כהרמב"ם, שמותר למשמש אפילו בכח, אם אינו בא על ידי זה לידו זיעה, כיון שאין זו רפואה. אכן לקבע עצמו להתעמל לצורך רפואה או שיפור הבריאות, אסור (ארחות שבת ח"ב פ"כ הע' רכא). ולענין ריצה לצורך התעמלות ובריאות, ראה לעיל (סי' שא ס"ק ז).

[משנ"ב ס"ק ט]

א'ז'ל ו'כול ל'ג'ר'ד ב'נ'י'ו ע'ל ת'ב'ש'ר, א'ף ש'י'ת'הר ש'לא י'צ'ש'ה ת'ב'ו'ה'.

(8) ומטעם זה, כתב לעיל (סי' שטז ס"ק ל) ולקמן (סי' שכב ס"ק צ) שאסור לגרד שחין, כיון שע"י החיכוך מוציא דם שנבלע בבשר, ועושה חבורה. וכן כתב הבן איש חי (שנה ב פ"ר) וארא אות יד,

המשך במילואים עמוד 61

הלכות שבת סימן שכו שכת

ביאורים ומוספים

סימן שכו

דין חולה בשבת

[משנ"ב ס"ק א]

דאם קאָיב ליה טוכא נחלה כל גופו על-ידי-הוא⁽¹⁾ או שפּלל למשכב⁽²⁾.
(1) מבואר מדבריו שאם אין לו כאב שמחמתו חלה כל גופו, ואינו אלא מצטער הרבה, אסור לו לקחת תרופות, גזירה משום שחיקת סממנים. ואף שכתב הביה"ל לעיל (סי' שכו ס"א ד"ה במים) שמותר למצטער לרחוץ במים שהוחמו מערב שבת, ביאר הגרש"ז אויערבך (שש"כ פל"ד ה' 1) שגזירות מרחצאות קלה מגזירות שחיקת סממנים, כיון שאינה אלא משום עוברי עבירה, וכן ביאר הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ד פפ"ט ס"ק ג).

(2) ובגור' נפול למשכב, ביאר הגר"נ קרליץ (חוט שני שם ס"ק כו), שאף מי שאין כל גופו כואב, אלא שמחמת הכאבים אינו יכול לעשות את מה שצריך לעשות, נחשב כנפול למשכב. והוסיף, שאף מי שמצליח ללכת על ידי מאמץ, נחשב כמי שנפול למשכב, כיון שבמצבו הרגיל [לולא המאמץ] היה שוכב.

[משנ"ב ס"ק ב]

שום רפואה⁽³⁾.

(3) ומה שאסור רפואה משום שחיקת סממנים, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ד פפ"ט ס"ק ב) שאין זה רק בסממנים שדרך לעשותם על ידי מלאכת טחונה, אלא אפילו בסממנים שהדרך להכניס על ידי מלאכות אחרות, כגון על ידי בישול וכיוצא בזה.

[משנ"ב ס"ק ג]

גם-כן אסור על-ידו, כיין שיהא רק מחוש בעלמא⁽⁴⁾.

(4) ומי שאינו סובל ממיחוש בלבד, אלא שיש לו מקצת חולי, כתב השו"ע לעיל (סי' שז ס"ה) שמותר לומר לנכרי לעשות עבורו דבר האסור משום שבות ואף על פי שאינו בגדר חולה שאין בו סכנה, ובטעם הדבר כתב המשגיב שם (ס"ק ב), ולהלן ס"ק נב, שכיון שאין בזה אלא משום שבות דשבות, לא גזרו על כך חכמים במקום מקצת חולי [ואינו כדון מיחוש בעלמא שאסור בו חכמים אפילו שבות דשבות].

[משנ"ב ס"ק ה]

דבעינן שתהא הרפואה ידועה לאנשים או על-פי מקמה⁽⁵⁾.

(5) ומה שצריך שתהיה הרפואה ידועה, כתב בשו"ת מהרי"ל דיסקין (ק"א סי' ה אות לח) שזהו רק כשצריך לעבור על איסור תורה, אבל לעבור על איסור שבות, מותר אף לצורך רפואה שאינה ידועה. ובגדר רפואה ידועה, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ג סי' לו סי' שכו ס"א) שצריך שיהיה ידוע שאנשים רגילים לוקחים רפואה זו לצורך מחלה זאת, ואז אפילו כשיש ספק אם תרפא אדם זה, מותר לקחתה משום ספק פיקוח נפש. אבל רפואה שספק אם קשורה למחלה זו כלל, כתב שם שאסור לקחתה, שמא תזיק לו, ובפרט כשיש בה מאכלות אסורים. וכן דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ד פפ"ט ס"ק ו), שאף כאשר יש ספק אם תועיל הרפואה לאדם זה, נחשבת היא כרפואה ידועה שמחללים עליה את השבת. וראה מה שכתבנו להלן (ס"ק יד).

ולגבי חילול שבת לצורך רפואה בדרך סגולה, כגון לטמון בשבת שליא בארץ כדי לחמם את הולד, כתב לקמן (סי' של ס"ק כה) שאסור. וכן כתב בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ה סי' יח על סי' שא סכ"ה) שאין לכתוב קמיע מומחה לחולה, כיון שלא התירו לדחות את השבת בשביל דברים שרפואתם אינה טבעית, והוסיף, שאם החולה מבקש קמיע, ויש לחוש שאם לא יעשו כן ימות מחמת הצער, מותר לכתבו לו, ועי"ש שנשאר בצ"ע.

המשך במילואים עמוד 61

[משנ"ב ס"ק י]

המקור לשבת⁽¹⁰⁾ וכו', שאי אפשר שלא יתלש שער⁽¹¹⁾.

(10) וכן כתב לעיל (סי' שג ס"ק פו) שנהגו שיהיה הכלי עשוי משער חזיר ומיוחד לשבת. וציין בשעה"צ שם (ס"ק עח) שהמקור הוא מפמ"ג, והוסיף, שבמאמר מרדכי כתוב שיהיה כלי קטן שאינו עומד לסירוק. וכתב בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ב סי' עח) שלשיטת המאמר מרדכי לא יועיל לייחד לשבת כלי העומד לסירוק, אך הוסיף, שאם קשה להשיג כלי שאינו עומד לסירוק, אפשר לייחד לשבת אף מברשת הראייה גם לסריקת שערות [אלא שאין לסרק בה בשבת, שלא הותר לעשות בה אלא תיקון מועט].

(11) ותלישת שיער, כתב לעיל (סי' שג ס"ק פה) שהי תולדה דגזוז. וכתב שם (ס"ק פו), שאפילו אם אינו מתכוין לתלישת שיער אסור, משום פסיק רישא.

[משנ"ב ס"ק יב]

נראה דלשון לאסור לכלי עלמא משום חשש צביעה⁽¹²⁾.

(12) ובאופן שהנעלים כבר שחורות קודם הצחצוח, ורצוה לחזור ולצחצוח, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' מג) שמ"מ אם כוונתו להוסיף ולחזק את צבע הנעלים, כדי שתהיה ניכרת שחורות, הרי זה אסור מהתורה גם משום צובע, וכן כתב הגרש"ז אויערבך (שש"כ פט"ו ה' כז), והוסיף (שם ה' קל), שגם אם מרח את המשחה מערב שבת אסור לצחצח בשבת, משום שמחליק את המשחה וגורם להברקתם והרי זה ממחך. ועוד הוסיף (שם ה' קכז), שאף שלענין איסור כתיבה כתב המשגיב לקמן (סי' שמ ס"ק כב אות ג) שאינו חייב בכתב ע"ג כתב, מ"מ גבי צובע שהעיקר הוא המראה הנראה לעינים, חייב גם בצובע ע"ג צבע, שהרי השתנה מראיתו, משא"כ בכתיבה שלא הועיל במעשיו לגבי הכתב עצמו. וכן לענין מריחת 'לקה' שקופה על הציפורניים, דעת הגרש"ז אויערבך (שש"כ פ"ד ה' קסו) שיש בכך איסור צובע, כיון שהיא מבריקה ומדגישה את צבע הציפורן.

[משנ"ב ס"ק יג]

דבישנים תו אין בו משום חשש עבירה⁽¹³⁾.

(13) ובטעם הדבר כתב בביה"ל לעיל (סי' לב ס"ט ד"ה להרמב"ם) שאין עיבוד אחר עיבוד.

[משנ"ב ס"ק טז]

אפילו על-ידי אינו יהודי אסור עד לערב בכו"ש שיעשו⁽¹⁴⁾.

(14) ואף שמי שיש לו נר דולק וצוה לעבדים להדליק לו נר אחר, כתב לעיל (סי' רעו ס"ק כ) שמותר לו ליהנות מהנר השני בעוד שהנר הראשון דולק, ואף כאן הרי היה יכול להשתמש במנעל בלי צחצוח הנכרי, ומדוע אסור עד הערב בכדי שיעשו. ביאר הגרש"ז אויערבך (שש"כ פ"ל ה' קמו) ששני נרות הם גופים נפרדים, וכשהישראל קורא בספר, יש לומר שקריאתו היא לאור הנר המותר, משא"כ הצחצוח הוא בגוף הנעל שהוא משתמש בו, ולכן אסור.

אמנם לענין מנעל שהיה מתוקן מערב שבת, והעבדים רק החליקו בשבת, כתב לעיל (סי' רב ס"ק ל) שמותר לנעול אותו בשבת, כיון שהיה יכול לנעול גם בלא החלקת העבדים, אף על פי שהתיקון הוא בגוף הנעל, וביאר הגרש"ז אויערבך (שו"ת מנחת שלמה מהדו"ת סי' כד אות א), שכל זה בתיקון שאינו אסור אלא מדרבנן, מה שאין כן בצחצוח הנעל, שהוא דבר שאסור מדאורייתא.

[שעה"צ ס"ק יז]

ומשעם שם וטעמו משום שיש בזה משום מקנה⁽¹⁵⁾.

(15) וכשמוסיף בכך צבע לנעל, ראה לעיל (ס"ק יב) שהבאנו שאסור גם משום צובע. וכשלא חסר צבע, מ"מ אסור משום ממרח, וכמו שכתב לעיל (שם).

הלכות שבת סימן שבו שבת קסג באר הגולה

ו שם קמ"א ברייתא
ז רמב"ם בפרק כג
שם כתב אה"ע"י
שם ח' שם
במקרא
א ה"ב הפניני בפרק
ב מהלכות שבת
ו שאר פוסקים וכן
פרש הבית יוסף
דבר השור ב שבת
ק"ט יומא פ"ר
והרמב"ם בפרק ב
ג טור והר"ם
שם בשם הר"ש
ד גבולות ג' ח' ח' ח'

לכך, אלא-אם-כן היו ידיו או רגליו (יא) מטופות בטיט וצואה: ד (יב) ולא יסוף רגלו בשמן והוא בתוך המנעל או הסנדל (יג) (ההדשים) (מיימוני פכ"ג), מפני שהעור מתרפף ודמי (ד) לעבוד, (יד) ואכל סף רגלו ומניחו במנעל, וסוף כל גופו ומחצתו על-גב העור, (טו) והוא שלא יהא בשמן הנשף מגופו שעור כדי לעבדו, אפלו יש בו כדי לצחצחו מטר, והוא שלא יכנס (טז) אפלו לצחצחו:

שבת דין חולה בשבת, ובו מ"ט סעיפים:

א "מי שיש לו (א) מחוש בעלמא והוא מתחזק והולך ככריא, אסור לעשות לו (ב) שום רפואה (ג) ואפלו על-ידי אינו-יהודי, גזרה משום שהיקח סמנים: ב "מי שיש לו חלי של סכנה, (ד) מצוה לחלל עליו את השבת, (ה) והדריז הרי זה משבת, (ו) ויהא שואל, הרי זה (ז) שופך דמים: ג יכל מכה של חלל, דהינו (ז) מהשנים ולפנים, (ח) ושנים עצמם בכלל, מחללין עליה את השבת.

באר היטב

(ה) שופך. ואם החולה אינו רוצה כופין אותו, שהוא חסידות של שטות; ואם החולה אומר צריך אני לתרופה פלגית והרופא אומר אין צריך, שומעין לחולה; ואם הרופא אומר שצריך שומעין לרופא, כנה"ג:

משנה ברורה

דמזה נהגו הבתולות להיות להם כלי משער חזיר המיוחד לשבת⁽¹⁾, דהו לא מחזי כעבדן דחל. וצ"ע לעיל בסוף סימן שג במשנה ברורה, דגם בזה אינו מותר כי אם לתקן בו מעט את השערות להשיבם, (י) אכל לטרק בו אסור אף בזה, שאי אפשר שלא יחלש שער⁽¹¹⁾: (יא) מטופות. דהו (יב) לא מחזי על-ידי הגרוד עבדא דחל: ד (יב) לא יסוף וכו'. דהנה עבוד העור הוא אחד מאבות מלאכות, (יג) ועבוד הוא אם מולח את העור או שמעבדו בשאר דברים שדרך לעבדו, (יד) וכן אם דורס העור ברגלו עד שיתקשה, או שמרככו בידו ומושכו ומשנה אותו כדרך שהרצענין עושין חב, דהוא תולדת מעבד, (יד) וכן אם מרפף העור בשמן, גס-כן מענין עבוד הוא וחיב, ולכן צריך לזהר משעם זה שלא למשח מנעל חדש בשמן ויבחי-אדם כתב דחייבא גמי לש בזה⁽¹²⁾, (טו) ויש אוסרין גם במנעל יסון, ובפרט בזמן הזה דנפילי עמי הארץ ויבואו להקל גם בהדשים, בודאי יש להתמיר בכל גוני ח"א⁽¹³⁾. וכל-שכן אם פונתו במשיחת השמן (טו) כדי שיהיה המנעל שחור, נראה דיש לאסור לכלי עלמא משום חשש צביעה⁽¹⁴⁾. ומה נחזיר לענינו, דמשום אסור עבוד אסור גס-כן לאדם שסבב על-ידי פעלתו שיתרפף העור, ולכן אסור לסוף רגלו וכו': (יג) ההדשים. דבישנים זה אין בו משום חשש עבוד⁽¹⁵⁾: (יד) אכל סף וכו'. ביון דבעת הסיכה לא נגע השמן בעור: (טו) והוא שלא יהא וכו'. דאם יש בהשמן שעור כדי לעבדו אסור אף דאינו מכנס לזה גמרא: (טז) אפלו לצחצחו. דאי מכנס בגלגול על-גבי העור או בסף רגלו ומניחו במנעל כדי לצחצח העור על-ידי השמן, אסור, גזרה אטו היכא שמתכנס לעבדו [רש"י], וכל-שכן היכא שמושח המנעל בשמן, אפלו אם השמן מוצט ומכנס רק כדי לצחצחו, דאסור. ולצחצח המנעלים על-ידי המרוח שחר [שקורין וייקס"י], כתב בספר תפארת ישראל (ח) דאם עשה אפלו על-ידי אינו-יהודי אסור עד לערב בכדי שיעשו⁽¹⁶⁾. ודע, דלענין חיוב חטאת בעבדו, וכן לענין הפשט העור דהוא גס-כן מלאכה

תרגום: 1 משחת נצלים.

שער הציון

ובאליה רבה נצה לפרש פרוש אחר ולנחות דברי המגן אברהם ועלית שבת, אכל ברבנו חננאל שלפנינו איתא בהקדא דהינו להתחזק בה: (י) וכן כתב הפרי-מגדים: (יא) לבוש: (יב) (יד) נמכ"ם: (טו) בלפלת שבת לדעת הראב"ד: (טז) כידוע שעל-ידיה משמחר, ודרך האפנים לעשות כן: (יז) ומשמע שם דטעמו משום שיש בזה משום מקרה⁽¹⁸⁾: (יח) מסבם מהפוסקים: (יט) הרמב"ם והרשב"א בפרק מפני והירשביא ותר"ן בפרק שמונה שיעדים והמגיד-משנה בשם: (כ) כן מוכח בתוספות בעבודת נדה כ"ח, דעל זה לא אסתפק המגיד דאינם בכלל כפי נשני, דלא אקושי יגדו ויבדאו מכה של חלל מקרי, וכן בפרוש המשנה להרמב"ם יומא ב"ה פג פ"ש שם "וחושש בגדונו" [ובמקרא איתא "בפיו"] דהינו מקום התניכים, עין שם. ולכאורה להר"ם זהו מה שאמר שם בגמרא רבי יוחנן חש בצפידא, עין שם במקרא: (ג) גמרא שם, חושש הוא דלא, הא קאמי לה טובא שפיר דמי, ומשמע דהו לבי די ולא בעינן שיהא מכה על השנים, וכן מצד האליה רבה בשם הב"ח וכן כתב בתוספת שבת, וילשון המגן אברהם דחוק בזה: (ד) כן משמע בבאור הגר"א בסעיף ג בהג"ה דבור המתחיל 'מיהו', ובסעיף יז בהג"ה דבור המתחיל 'או', דמה שאמר שם שמצטרף וחתל מקונו כל גופו הינו

הלכות שבת סימן שבו

המשך מעמוד קסב

'אחשיבה' על ידי סיכה לדעת הסוברים סיכה כשתיה, אולם כתב שלשם רפואה מותר למרוח משחה שמעורב בה חמץ [אפילו לחולה שאין בו סכנה], שאין אומרים סיכה כשתיה כשהסיכה נעשית לשם רפואה, וכפי שכתב המחנה אפרים (חי) על הרמב"ם הל' מאכלות אסורות ד"ה עוד בדין.

(פסח פ"ד סי"א וארחות הלכה הע' 63) שגם הגרש"ז איערבך השתמש בסבון הכשר לפסח]. וכן כתב הפרי חדש (י"ד סי' קיז) שאף לדעת הסוברים שסיכה כשתיה, הסך באיסורי אכילה שנפסלו מאכילה, לא החשיב אותם, והחזיר (דמאי סי' ד ס"ק יג) הסתפק בדין זה. ובשרית אגרות משה (ארי"ח ח"ג סי' סב) משמע שיש דין

הלכות שבת סימן שבו

המשך מעמוד 324

שע"י השימוש בה יכול לבוא לידי עשיית חבורה, וכמעט שאי אפשר להמנע מכך, ועוד, שהרי הוא עלול לשבור בה נימין. וכן כתב בשו"ת אגרות משה (ארי"ח ח"א סי' קיב). ובשרית שבט הלוי (ח"ה סי' מה) כתב להקל אם אינו טובל את המברשת במים, אלא יקח מים בפיו ויפלוט את רובם, וישתמש במעט המים שנשארו. מאידך בשו"ת אור לציון (ח"ב פלי"ה תשובה ו) כתב שאין לחוש לסחיטה במברשת שיש לה ידית, רק שלא ילחץ עליה בחזקה. ולענין ניקוי בקבוקים על ידי מברשת העשויה מחומר סינטטי, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' שג ס"ק לט).

הובא בכף החיים ס"ק סג) שהמחנך בידו את בשרו יזהר לחנך בנחת ולא בחזק. והוסיף, שכמו כן טוב להזהר שלא לחצוץ את שיניו במחט, שמא יוציא דם.

[משנ"ב ס"ק י]

דאם יהיה לו כלי המיוחד לשבת שרי.

(9) ולחצוץ שינים בשבת, כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ג סי' מו ו-ג) שגם אם המברשת מיוחדת לשבת לא ישתמש בה במים, כיון שע"י כך יבא לידי סחיטה, וכן לא ימרח משחה, כיון שיש בזה איסור ממרח, ועוד,

הלכות שבת סימן שבו

המשך מעמוד קסג

ומי שחילל שבת משום פיקוח נפש, כתב לקמן (סי' שלד ס"ק עח) שאינו צריך כפרה על מעשיו, ומה שנהגו הנשים המדליקות את הנר בשבת בשביל יולדת, שמתענות לאחר מכן, הרי זה בכלל הוללות וסכלות. והוסיף הגרש"ז איערבך (שולחן שלמה ס"ק ד אות ג), שכשם שאין מצטערים על מילה בשבת, כך אין להצטער על פיקוח נפש בשבת.

ומה שכתב המשנ"ב שם (ס"ק עו) שמי שכיבה דליקה בשבת משום שהיה בסכנה אינו צריך לעשות תשובה, כדי שלא ימנעו מלכבות, ומשמע שבלא טעם זה היה צריך לעשות תשובה, ביאר הגר"י אלישיב (תורת היולדת פני"ט הע' א) שכיון שמחמת הבהלה שגרמה השריפה יתכן שחיללו שבת יותר מכדי הצורך, היה לו לעשות תשובה. והגר"ח קניבסקי (משנת פיקוח נפש תשובה כח) ביאר, שגם המכבה את הדליקה אינו צריך לעשות תשובה, ודברי המשנ"ב אינם אלא טעם מדוע אין לעשות תשובה אפילו כשרוצה לעשות כן.

וכן לחלל שבת כדי לקבל ברכה מצדיק, כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"י סי' לא אות טו) שלישאל דאי שאסור לחלל את השבת בשביל כך, ואף על ידי נכרי אין להקל. וכן הורה הגרש"ז איערבך (נשמת אברהם מהדור"ב ח"א סי' שא ס"ק טו) שצריך להימנע מלעשות כן נראה מה שכתבנו לעיל (סי' שא ס"ק פח).

[משנ"ב ס"ק ו]

ולא יצטרך לשלול⁽⁶¹⁾ וכו', שהיא חסידות של שטות.

(6) ואם יש שאלה שצריך המורה לעיין בדינה, ויש שם אדם אחר הבקי בדבר ויודע להשיב מיד, כתב לקמן (סי' תריח ס"ק כד) שאין חולקים בזה כבוד לרב.

(7) ולענין המחמיר על עצמו במקום סכנה, מבואר ברמב"ם (פ"ה מהל' יסודי התורה ה"ד) שהוא מתחייב בנפשו. וכעין זה כתב לקמן (סי' תריח ס"ק ה) לענין חולה שצריך לאכול ביום הכיפורים ורוצה להחמיר על עצמו שלא לאכול, שעליו נאמר "אך את דמכם לנפשותיכם אדרש".

הלכות שבת סימן שבו

המשך מעמוד 328

(37) ומי שצריך לעשות מלאכה עבור חולה שיש בו סכנה, כגון להדליק עבורו נר, ויכול להימנע מעשיית המלאכה על ידי שביא נר דולק, כתב הגרש"ז איערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' ז) שאם הנר הדולק שייך לו, ודאי שחייב הוא להביאו לחולה ולהימנע מהדלקת נר חדש, אולם אם הנר הדולק שייך לחבירו, ואין חבירו יודע שיש כאן חולה, אין הוא חייב להודיעו על כך, כיון שבכך יצטרע אותו, ומותר לו להדליק נר חדש עבור החולה. ואם יכול החולה להדליק את הנר

[משנ"ב ס"ק לד]

מזה לכתחלה לעשות חלול זה על ידיהם⁽³⁶⁾.

(36) ובטעם הדבר כתב הט"ז (ס"ק ה), שהוא כדי להורות הלכה למעשה לרבים.

[משנ"ב ס"ק לה]

לא שבקי התרא ונעשה⁽³⁷⁾ וכו', נמי מתאחרים מעט⁽³⁸⁾ כדי לעשות על ידי שנייה⁽³⁹⁾, דאינו אלא אסור דרבנן⁽⁴⁰⁾.

